प्राप्र

1

श्रिरामनुसाहे॥रावणाचेशकीकरुनि॥लक्ष्मणनिचेष्टीतरणामेदिनि॥त्याप्रवेष्टीतबाहिनि॥वी
रवक्रबैसलेअसती॥१॥कुटकुसकळचिंतातुर॥स्वछिस्वळीपरस्पर॥बोलतिल्लणानिधोर॥अनर्थजालाहे
विरचक्रातअग्रगन्य॥नोविरपडलालक्ष्मण॥त्याचेनिदुःखसितारमण॥असेतशोककरि॥३॥ह्मणतिवी
घ्रउदेलेकरुउ॥कार्यनासलेदिसपुढे॥इंद्रजितवधिलाते बोडे॥कायरावणेकांढिले॥४॥तरिआतासिप्रव
करावणाचा॥आणिउठावासोमित्रश्रामनाचा॥रतबियाचीकार्यसिद्धिऐसीवाचा॥वदतिवीरगणापै॥५॥
निकटरघुनाथतेकाळी॥बैसलासेलक्ष्मणाजवळी॥विव्हाप्रकरितोनिउळी॥निउळउठउनिकैसा॥६॥ह्म
णोबारेवछ्वावेल्हाळा॥अनुजामाझियालघुबाळा॥निजउपडुनिश्चेतळा॥कापामजसिबोलेसिना॥७॥के
दव्यलेपिलीदारुणे॥सरिसाश्रमलासिमज[illegible]॥गनीतनुसेनकेमरणे॥प्रासजालिनेचुस्याते॥८॥
भुवणत्रयासिअजिंकु॥रेवदर्पहरणाकटकु॥[illegible]व्यासिनाटोपयेकु॥तोनावधिलारावणी॥९॥ऐसे
तुझेचिर्यवैभव॥स्यासिनिसकल्याणचिंतितीरव॥ताकोटठउनियानीजीव॥रणारंगिरायणाकेले॥१०॥
तुजऐसिदशाभ्रनवटी॥आताकायसीसितेचिभेटी॥भरथेतपकेल्लेसेवटी॥निर्फळकैसेंजाले॥११॥
ऐसाचिनरहिततेअवस्वरिरामचंदजतिविव्हापकरि॥मगविरमंउळीतेकाळी॥सुखेनबोलताजाला॥
ह्मणेपुराणपुरुषास्वामि॥किमर्थशोककरितातुह्मि॥तुमचेनिहिसमस्तआलि॥दुखापिन्हूनउठेलो॥१३॥
वारिनिधीतरपातउनडितु॥शिराणवृक्षधेनेमत्र्छनारेतकल्पद्रमपल्लवपसरित॥दारिद्रपणाकैसा॥१४॥
अंधःकारिजादुखवेजके॥कपवायोनेबोधलापावक॥सोहावापुरतोविवेक॥दुरकवतअसे॥१५॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

२

येणे खिन्न्या येंभुवनपती ॥ लक्ष्मणासि लागलि शक्ती ॥ म्हणोनि पडले ति चिंतावती ॥ विष्णा पडुरितें असा ॥
आणि कहिसु वल्लें येक ॥ तुल्लि करितसा कौतुक ॥ का जें संपादावें सकळिक ॥ अवतारचरित्र ॥ १७ ॥ जे सिपु
र्वस्थिति आणि कृत्रसे ॥ परि बहुरुपिसोंग घेजनारिसे ॥ सोंग संपादनि करुनि कैसे ॥ बोध विसन्नाकोका ॥
तैसेच स्वामिसकळ पाव्हा ॥ अवतारि अवतारमीति व्हा ॥ राखविसीते दयाळा ॥ देवास हि बोजवेना ॥
आता असो येकी सवा ॥ तुम सीसारों ज्ञानोल्लो देवा ॥ ऐसा भासा केल्याउ केना ॥ कीटक प्राया वाजी ॥ २० ॥
परि आता येक आता विज्ञापना ॥ परिसावें [illegible] सुर्य लाउनि अस्तमाना ॥ घटिका ये कि जाली ॥ २१
सौमित्र उठवावया कारणे ॥ औषधि लाग[illegible]न पे ॥ विचारा कोना सि पाउ वणे ॥ पुनरपि द्रोणाचळ्या
औषधि आलिया वरि ॥ येकाक्ष पामात्राक्ति [illegible] क्ष मणाकरि पादिव्य शरीरि ॥ तरि स्वमी दास तुम्हा ॥
सर्वथा सौमित्रासि भुपाळा ॥ अयना हि [illegible] ॥ प्राणा येकु वाटो निजात्मा गोव्हा ॥ तेणेनि
चेष्टी नराहिला ॥ [illegible] शक्तिने हृदये विदारिले ॥ परि मृत्स व मंगि असे चुकले ॥ आता सुर्य उगवता पारे
मेळविले पाहिजे औषधि रसाते ॥ [illegible] सर्वथा हा विश्रांतीकार ॥ दुसरा नाहि विचार ॥ याहरसासि न
लवाउसी र ॥ रात्रिमध्ये शिघ्री न्यावे ॥ [illegible] मनोवेगे औषधि कारणे ॥ येका हणुमंतासि लागेल जाणे ॥
ऐसे सांगितले सुखेने ॥ रघुनाथाप्रति ॥ २७ ॥ परिसोनि फुल्लार नयने ॥ परमानंदे आनंदला मने ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

२५

लणेगा धन्य वैद्यराजा वचने ॥ वदलासि अमृतोपमे ॥२८॥ तुझा पुत्र माने चा उदरी ॥ रत्न जन्मला
सि पृथ्वी वरी ॥ धन्य धन्य तु परोपकारी ॥ आम्हासि जोडलासी ॥२९॥ तुझा गर्वा गुण त्रैथि ॥ ये
कमहा येधारणां गंधाचा नाइ ॥ तु समरा गुण सेमर ॥ असें न बुद्धि ओगळा ॥३०॥ गुणा हरनि ये तु जे
ज्ञान थोर ॥ जाणसि वैद्यक शास्त्र विचार ॥ दिव्य ओषधिचा चमत्कार ॥ तुसे निदेखिला ओळा ॥३१॥ ओ
षधि आहे तरी सिर दिंधुनदि ॥ ळै केहानि आरि को दि ॥ तरि सिध्य शाबे रिचा पोटी ॥ कोणजाउ नियेईल ॥
मागे इंद्र जिनेश्वर जाळ ॥ ताकु निघाडिले सव [illegible] पंत उरला केवळ ॥ तेपोस्तो णाग्नि आनिला ॥३३
आता लक्ष्मणे विण ॥ सावध आहे ति अवघे [illegible] प्रयाणा योग्य कोपा कोपा ॥ ते सिद्ध होतुका ॥३४॥
ऐसे बोलिले सिताकांते ॥ अवघो किले कपिचक्र ... व बोलते जाले ज्याले ॥ जितु किशाक्ति होति ॥३५॥
शरभु हल पोसर्वेश्वरा ॥ जाणेसि नार्णवाच्या ... ना ये जने विचारा ॥ जानाये नात्र एक घडी ॥३६॥
हरपा करुनि राजीवनेत्रे ॥ जव पिरिजेपंचरात्र ॥ तरि ओषधि आनिन वेगवगत्रे ॥ हे वचन सत समासे ॥३७॥
सरिसे चौउ षभु हल पोस्वामि ॥ तितु किच कर्मिन भुमि ॥ पंचरात्रीमध्ये येईन मि ॥ जरि होईल आज्ञा ॥३८॥
रधि सुखह्ल पादेवा घिदेवा ॥ आज्ञा देउनि मज पाठवा ॥ उदक चौदिंसांचा वसोचावा ॥ आनिन मी ओ
षधि ॥३९॥ ध्यानकरु षभहल पोस्वामी गुणनिधी ॥ मज च्या विहोर तु कि च आवधी ॥ त्रिरात्री प्रहरद्वया ओषधि ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(३)

जाउनि आनिन ॥४०॥ ऐसे गवाक्ष बोलिला ॥ पुढे गंधमादनु जउ वारला ॥ तो अवधी करुनि राहिला ॥ पंच

पंचप्रहराची ॥४१॥ तव कुमुद ह्मणे कार्मुकपानी ॥ वदत असें यथार्थ वानी ॥ आत्र्यायि तुग वत्तानरनी औ

मी ॥ षधि आनिन ॥४२॥ मैंद ह्मणे मय जामातरिपु ॥ परिसा मासासं कल्पु ॥ दो दश क प्रहरांत वपुष औषधि येउनी

येईल ॥४३॥ तव द्विविद ह्मणे सितापती ॥ आयु सिही हि चिगती ॥ सुत्ने येक वेळ आउनी ॥ साधु नियेइन मी ॥४४॥

याउपरि बोलेन वु ॥ जो विश्वक र्मियाचा बाहु ॥ ह्मणे ॥ सप्त दश प्रहरांत अवधु ॥ आनीन औषधिचा ॥४५॥

यानें नरेसेनापती ॥ नीळ बोलिला महामती ॥ ॥ दयासा अंती ॥ कार्यसिद्धि नेइन ॥४६॥ तव जा

बुवंत ह्मणे भुपाळा ॥ वेग होना पुर्विलाग ॥ द्वादश प्रहरांत रयाळा ॥ क्रमिन अष्टकोटि ॥४७॥

सरिसा कपींद्र जनुवार करि ॥ सौ जाउनी ॥ पाडी ॥ येक दिन येक रात्र वरि ॥ आनिन प्रहर दयाळ ॥४८॥

तव तेसाची वाची सुत ॥ बोलले अंगद वियेवंत ॥ येक ॥ हो रात्रे पर्वत ॥ आनिन औषधिचा ॥४९॥ ऐसा आ

पुला आपला ग्रह ॥ बोलिले वळि येमहामनी ॥ ते परिसोनि सितापती ॥ निमोस्याधेन बोलेची ॥५०॥ त्रि

रामाचा न्यावजंतः करणी ॥ जाणोनि बोली जे खिन्नीषणे ॥ जेसे सुर्योदयापुर्वि अरुणे ॥ प्रकाशारा रवी जि

कीफळ पुर्वि पुष्प ॥ दारवी आउले स्वरुप ॥ कि जळ रपी आधि मंडप ॥ व्योमी दादेवभ्राचे ॥५२॥ तेसा

बिभीषण परणमंडळी ॥ गंधिरगिरा उचितकाळी ॥ ह्मणे महा विरहो राक्षी आगळी ॥ असाधारण असे

तुमची ॥५३॥

Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(३४)

तुह्मि बोलतां तिनुके ॥ पुर्विचर पुनाथासि ठाउके ॥ हें ब्रह्मांड भ्रमो निकौतुके ॥ याल असें झायो ॥ ५४ ॥ त्रिश
माच्या कार्यास्तव ॥ लक्ष्मणा समान मानिले जिवित्व ॥ जरिसें घडनी तुमचें वेत्त्व ॥ अभ्दुत देखत असो ॥ ५५
जाउनि स्पीराब्धीतटाका ॥ चव्हे गिरि आपाल असका ॥ परि सुखेनु बोलिला तो ठाउका ॥ तुह्मां समस्ता
समाचार ॥ ५६ ॥ ओषधि आनुनीये रात्रीचा समर [illegible] दिव्या ल्क्ष्मणाच्या घाइ ॥ उठुके न करितां सुर्योद
यि ॥ साध्य सो मित्र कैचा ॥ ५७ ॥ दोचौरो विमध्ये [illegible] आषधि ॥ आनीन ह्मणोनि हकारिता आवधि ॥ हेकैसे भिष
कुल महाबुद्धी ॥ तुह्मी विचारा पे ॥ ५८ ॥ मानज [illegible] ऐसें तरि कोणा कार्य औषधीचें ॥ जैसे युद्ध सरी
लिया शस्त्राचे ॥ प्रयोजन नाहि ॥ ५९ ॥ बुडाला महे [illegible] री ॥ तो पुरवोहट लिया वरी ॥ नौका आनिली तरी
तिचे कोण कार्य ॥ ६० ॥ अंतर लिल्या प्रपडि मग वे [illegible] ता नटौ ॥ तैसे समयो गेलिया वरि ॥ नमिळे उखि
तकार्य ॥ ६१ ॥ ऐसे बिभीषणा बोलिले ॥ ऐ कोणि [illegible] कुवेउ वलें ॥ उपरि तुह्मी जे समर्पिले ॥ शब्द दूया
ते कैसे ॥ ६२ ॥ जाबुवंत ह्मणे बिभीषणा ॥ कार्यो रंभी [illegible] ॥ वेसन भुन स्वामी पुढे आगवणा ॥ बोलिलेपा
हिजे ॥ ६३ ॥ उत्कंठित न येउनि पडे ॥ तें स्वामि आज्ञा पाहे सेवका कडे ॥ ते का त्रियोउ हें विजरि उपडे ॥ नत्सम शब्द राने मा
दुस ॥ ६४ ॥ शब्द सत्वे बुद्धि वैनवे ॥ प्रभुसि प्रयोजनी सुखयावें ॥ अधोमुख मौन्येसि नसावें ॥ असतां रीदोष ॥ ६५
ह्मणोनि मेरु सतायाकारणे ॥ कांहि येक लागले बोलणे ॥ जे सांगितले सुखेंणे ॥ ते नवगउके आहे ॥ ६६ ॥ अ

५

ता आह्मा मध्ये द्रोणागिरी। आणिलिये रात्रि नी नरी। ऐसा जन्मला नाहि माते चा उदरी। ये का हणुमंता वा
चुनि। ७४ ऐसा जाखुवंत मधुरा गीरा। वदे विधाता चि दुसरा। परिसोनि संतोषराजेश्वरा। रघुपति सजाला
याने तरे त्रैलोक्य पाळु। हणुमंतास निशब्द मंजुळु। बोले जैसा वायो सीतळु। स्पर्शे पुष्प रक्षासि। ७५ जे
गा हणुमंतासु णाव्यी। सौमित्राकार पो औषधी। आणिसी लत्ते आवधी। सिघ्र सांग आह्मा। ७६ पुरुषार्थ
पणे विरनायका। वरले विक्रमाचे कौतुक। जैसा तु बोलता काहि येक। वाग्विलासु सुज्ञा पुढा। ७७ ऐसे वदतासि
ता वल्लभ। ता काळ हणुमंतरा हिला उभा। जैसा सि [illegible] धी चियाळो ना। चंद्र जैसा उदयाचळी। ७८
कि परवस्तु पुढे ग्राहिकु। कीं दान सुरा पुढे या [illegible] याज्ञिका पुढे पावकु। हवनकाळि जैसा। ७९
ऐसिया परि तो मारुति। श्रीरामास नमुस्करुन [illegible] बोले हणपे स्वामी मज प्रति। काय जी हे पुसने। ८०
तुमचे आतेक तुनिहे शिर। सेउनि सदा रोगी [illegible] तुम चिआज्ञा नेगिता साचार। स्वामी द्रोहि होईन। ८१
गंगा तयाकाचे वळन पुउले। तैसे चिमध्यें नीर वाहो उले। निशाकाळ्ने मेउगवले। चंद्रबिंब जैसे। ८२
ल पोनि तुमचा मन संकल्पु। तैसी चव ते माझि वपु। अंतर पडे जैसा प्रकाश रिपु। चेय ळा न तुटे। ८३
ना रहे चिविस्तापना बद्धो जुको। द्रोणागिरी आनवाळ जे काळी। तेका चउठे विपा चुर पाजवळी। येथे सं
शयो नाही। ८४

A joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

ऐसे हणुमंत बोलतां वचनसि। परमानंदें आनंदला मनि। जैसें शुद्ध बिंबासि भोजनि। अमृत वाढिलें॥ ८१
मग रघुनाथ ह्मणे हणुमंता। तुं नवस सर्वांच्या प्राणदाता। पुर्वी समस्त जिवविले पउता॥ आनोनि औषधी।
तैसें चि आता येसमई। लक्ष्मणासि जीवदान देई। द्रोणाचळ घेउनि येई। अरुणोदयो न होता॥ ८२॥ ज
रि न सांगे तुज कारणे। तरि महत्कार्य सिद्धि न्यावे कोणे। हा पैल नक्र रितां जिणे। सौमित्रासि सर्वथा नाही॥
आतां तुं सिघ्र प्रयान करी। वेगें जात असे शर्वरी। [illegible] काळ मापारी। प्रहरार्ध क्रमोनि गेला॥
पाहे सौमित्रासि कोपारशा। शुन्य दिसता ती [illegible]। आतां दुसी ये आगमनाची दीपौशा। करीत
बैसलो आहो॥ ८३॥ ऐसें लोकिक कृलिकाचरित्रें। [illegible] ळनि पुष्पनेत्रें। याउपरि वायोपुत्रें। उत्तर दिधले॥
ह्मणे देवाधिस्वामी। रजनीचा अंत सहस्ररश्मि [illegible] करिल कोण न करिहे अंतर्यामी। काय चिंता करणे लागे॥
तैसा हणुमंत रात्रि कितरी। घेउनि औषधिचा [illegible] ईल कि न ये ह्मणोनि अंतरि। चिंता करणे न लगे॥
तुमचे ह्मणे घेनि बळे। द्रोणाद्रि आनिन सिघ्र काळे। येन द्विषरैसु व पापाव्हे। विपरित न मनिजे हो॥
स्वामि तुमचे निरंक्षवे उदये। सिद्धि जानीअं नंत अल्लाउ काये। तरि तुमच्या आज्ञा व्यवसाये।
सिद्धि कैसेनि पावेना॥ ८४॥ हणुमंत ऐसें बोलिला। नमस्कार रघुपासिस केला। मग उदित उत्तरे
राहिला। प्रयाणाकारणे॥ ८५॥ असो बहु बोलता प्रसंगे। रात्रि जातु से बहुत वेगे। उसिर होईल गगन

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5)

मार्गे ॥ उत्सव न केलें कृपिने ॥५९॥ इति श्री कृष्णऋषि निर्मित ॥ रामायण कथामृत ॥ ते परिसावे सुचित ॥
तरणदास मनुजलक्षणे ॥६२॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ८८१९

९२

६०११

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com